

Edukasyon sa Pagpapakatao

Ikalawang Markahan – Modyul 6:
Ang Kahalagahan ng Deliberasyon
ng Isip at Kilos-Loob

Edukasyon sa Pagpapakatao– Ikasampung Baitang

Alternative Delivery Mode

Ikalawang Markahan – Modyul 6: Ang Kahalagahan ng Deliberasyon ng Isip at Kilos-Loob

Unang Edisyon, 2020

Isinasaad sa Batas Republika 8293, Seksyon 176 na: Hindi maaaring magkaroon ng karapatang-sipi sa anomang akda ang Pamahalaan ng Pilipinas. Gayonpaman, kailangan muna ang pahintulot ng ahensiya o tanggapan ng pamahalaan na naghanda ng akda kung ito ay pagkakitaan. Kabilang sa mga maaaring gawin ng nasabing ahensiya o tanggapan ay ang pagtakda ng kaukulang bayad.

Ang mga akda (kuwento, seleksyon, tula, awit, larawan, ngalan ng produkto o brand name, tatak o trademark, palabas sa telebisyon, pelikula, atbp.) na ginamit sa modyulna ito ay nagtagtaglay ng karapatang-ari ng mga iyon. Pinagsumikapang matunton ang mga ito upang makuhang pahintulot sa paggamit ng materyales. Hindi inaangkin ng mga tagapaglathala at mga may-akda ang karapatang-aring iyon. Ang anomang gamit maliban sa modyul na ito ay kinakailangan ng pahintulot mula sa mga oriinal na may-akda ng mga ito.

Walang anomang parte ng materyales na ito ang maaaring kopyahin o ilimbag sa anomang paraan nang walang pahintulot sa Kagawaran.

Inilathala ng Kagawaran ng Edukasyon

Kalihim: Leonor Magtolis Briones

Pangalawang Kalihim: Diosdado M. San Antonio

Bumuo sa Pagsusulat ng Modyul

Manunulat:

Denalin D. Amante

Editor:

Annie Rose B. Cayasen

Tagasuri:

Erlinda C. Quinuan

Tagaguhit:

Denalin D. Amante

Tagalapat:

Sharon Rose S. Boguen

Tagapamahala:

May B. Eclar, Benilda M. Daytaca, Carmel F. Meris

Rosita C. Agnasi, Edgar H. Madlaing, Rizalyn A. Guznian

Sonia D. Dupagan, Vicenta C. Danigos

Inilimbag sa Pilipinas ng _____

Kagawaran ng Edukasyon – Cordillera Administrative Region

Office Address: Wangal, La Trinidad, Benguet

Telefax: (074) – 422- 4074

E-mail Address: car@deped.gov.ph

10

Edukasyon sa Pagpapakatao

**Ikalawang Markahan – Modyul 6:
Ang Kahalagahan ng
Deliberasyon ng Isip at Kilos-
Loob**

Paunang Salita

Ang Self-Learning Module o SLM na ito ay maingat na inihanda para sa ating mag-aaral sa kanilang pag-aaral sa tahanan. Binubuo ito ng iba't ibang bahagi na gagabay sa kanila upang maunawaan ang bawat aralin at malinang ang mga kasanayang itinakda ng kurikulum.

Ang modyul na ito ay may inilaang Gabay sa Guro/Tagapagdaloy na naglalaman ng mga paalala, pantulong o estratehiyang magagamit ng mga magulang o kung sinumang gagabay at tutulong sa pag-aaral ng mga mag-aaral sa kanilang tahanan.

Ito ay may kalakip na paunang pagsusulit upang masukat ang nalalaman ng mag-aaral na may kinalaman sa inihandang aralin. Ito ang magsasabi kung kailangan niya ng ibayong tulong mula sa tagapagdaloy o sa guro. Mayroon ding pagsusulit sa bawat pagtatapos ng aralin upang masukat naman ang natutuhan. May susi ng pagwawasto upang makita kung tama o mali ang mga sagot sa bawat gawain at pagsusulit. Inaasahan namin na magiging matapat ang bawat isa sa paggamit nito.

Pinapaalalahanan din ang mga mag-aaral na ingatan ang SLM na ito upang magamit pa ng ibang mangangailangan. Huwag susulatan o mamarkahan ang anumang bahagi ng modyul. Gumamit lamang ng hiwalay na papel sa pagsagot sa mga pagsasanay.

Hinihikayat ang mga mag-aaral na makipag-ugnayan agad sa kanilang guro kung sila ay makararanas ng suliranin sa pag-unawa sa mga aralin at paggamit ng SLM na ito.

Sa pamamagitan ng modyul na ito at sa tulong ng ating mga tagapagdaloy, umaasa kami na matututo ang ating mag-aaral kahit wala sila sa paaralan.

Alamin

Hinahangad ng mga modyul sa Alternative Delivery Mode (ADM) na mabigyang-daan ang lahat ng kabataan ng pagkakataong mapag-aralan ang sariling kilos sa yugto ng kanilang buhay tunog sa makataong kilos upang ikaw na mag-aaral ay makagawa ng ankop na mabuting plano na ikakgaganda ng sariling buhay. Ito rin ay upang maisagawa ang tamang pawawasto ng kilos o pasya.

Pagkatapos mong isagawa ang mga gawain sa ADM na ito, inaabahang magawa mo ang mga sumusunod:

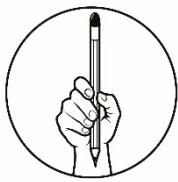
Mga Kasanayang Pampagkatuto:

1. Naipaliliwanag na ang bawat yugto ng makataong kilos ay kakikitaan ng kahalagahan ng deliberasyon ng isip at kilos-loob sa paggawa ng moral na pasya at kilos. (**MELC-7.3**)
2. Nakapagsusuri ng sariling kilos at pasya batay sa mga yugto ng makataong kilos at nakagagawa ng plano upang maitama ang kilos o pasya. (**MELC-7.4**)

Tala mula sa Guro

Kinakailangang maging matiyaga ka sa pagbabasa at pagsagot ng mga gawain. Ang pagtitiyaga sa pagbasa ay daan upang maunawaan ang konsepto ng aralin.

Subukin

A. Panuto: Basahin at intindihing mabuti ang bawat aytem. Isulat ang titik ng napiling sagot sa patlang bago ang numero.

_____ 1. Ang una at ikatlong yugto ng makataong kilos ay nabibilang sa direksyon ng _____.

- a. kilos-loob
- b. isip
- c. free will
- d. wala sa nabanggit

_____ 2. Ang mga yugto ng makataong kilos na nasasakop ng kapangyarihan ng kilos-loob ay:

- a. 1,3,5,7,9,11
- b. 1,2,3,4,5,6
- c. 7,8,9,10,11,12
- d. 2,4,6,8,10,12

_____ 3. Ang makataong kilos- ang kilos ng pagpapasiya na ang pinagmulan ay ang rasyunal na pag-iisip at kalayaan ng kilos-loob. Ang ibig sabihin ng pangungusap ay:

- a. Hindi matatawag na makataong kilos kung hindi ito dumaan sa makatuwirang isip at kung hindi ito pinili ng kilos-loob ng may kalayaan.
- b. Ang kilos-loob ang tanging nagpapasiya sa moral na kilos.
- c. Ang pagiging rasyunal ng isip ang tanging kailangan ng tao upang makagawa nito ng isang moral na pagpapasiya.
- d. Hindi ito moral na kilos.

B. Panuto: Nais mong kausapin ang isa sa iyong kaibigan sapagkat maraming nasasaktan sa kanyang pagbibiro. Suriin at ihanayang mga yugto ng makataong kilos (Hanay A) sa mga deliberasyon ng isip at kilos-loob sa Hanay B. Isulat ang titik ng napiling sagot sa patlang bago ang numero. (12 puntos; 1 puntos bawat aytem)

HANAY A	HANAY B
_____ 4. Pagkaunawa sa layunin	A. Magiging intensyon ang isang ideya mula sa simpleng pagnanais o pagkagusto lamang.
_____ 5. Nais ng layunin.	B. Kung sa palagay ng kalooban ay mabuti ang gagawin mong pakikipag-usap sa kaibigan, magpapatuloy ito sa panghuhusga ng isip sa posibilidad ng ideya.
_____ 6. Paghuhusga sa nais makamtan	C. Sinasang-ayunan ng kilos-loob ang kilos kung ang gagawin mo ay nakakabuti. Maaari din namang hindi nito sasang-ayunan ang ideya.
_____ 7. Intensiyon ng layunin	D. Ang pagnanais mo na makausap ang iyong kaibigan upang mapagsabihan sa kanyang ginagawa.
_____ 8. Masusing pagsusuri ng paraan	A. Ang isip ay magsusuri at maglalahad ng mga iba't ibang paraan upang mapagsabihan ang kaibigan.
_____ 9. Paghuhusga sa paraan	B. Dito pumapasok ang kalayaan ng kilos-loob (freedom of the will) upang pumili. Pinili ng iyong kalooban na kausapin mo siya ng personal.
_____ 10. Praktikal na paghuhusga sa pinili.	C. Pagkatapos mailahad ng isip ang mga posibleng paraan, aprobahan o bibigyan pahintulot ng kilos-loob ang mga paraan na mga ito.
_____ 11. Pagpili	D. Magkakaroon ng praktikal na panghuhusga o deliberasyon ang isip sa kung ano ang mga pinaka-angkop na paraan kasama na rito ang mga sirkumstansya na kailangan niyang pag-isipan. Maaaring maging simple lang kung gagamitin mo ang text o sulat sapagkat hindi mo na aatupagin ang kanyang reaksiyon basta't ang mahalaga ay maipapaalam mo ang kanyang pagkakamali. Kung kakausapin niya ito ng personal, kailang mahinahon, pormal at dibdibanupang magiging maayos ang takbo ng usapan, at iba pa.

_____12. Utos	A. Ang kilos-loob ang saligan ng kilos na ibig sabihin ay ito ang may kapangyarihan sa katawan na isagawa ang kilos. Ang kilos-loob ang nagpapagalaw sa mga paa upang puntahan ang kaibigan, sa bibig upang umimik at iba pa.
_____13. Paggamit	B. Nagbibigay ang isip ng mga direksyon sa mga dapat gawin tulad ng pagyaya sa kaibigan upang magmeryenda upang magkaroon ng pagkakataon na mag-usap, at iba pa.
_____14. Pangka-isipang kakayahang layunin	C. Ang mga pakultad sa ating pagkatao ay isasagawa ang utos ng kilos-loob na gawin ang nasabing pakikipag-usap at pagsabihan sa personal ang kaibigan.
_____15. Bunga	D. Nagkakaroon ng kagaanan at katahimikan sa iyong kalooban sapagkat nakausap mo iyong kaibigan tungkol sa kanyang paraan ng pagbibiro na maraming nasasaktan at mapagsabihan mo na rin na maari niyang itong baguhin o kaya naman ay maghinay-hinay upang mapabuti niya ang kanyang pakikitungo sa iba.

Balikan

Napag-alaman sa Modyul 5 ng ikalawang markahan na ang makataong kilos (humane acts) ay kilos na isinagawa ng tao nang may kaalaman, malaya at kusa. Ang kilos na ito ay resulta ng kaalaman, ginagamitan ng isip at kilos-loob kaya't may pananagutan ang tao sa pagsasagawa nito. Sinadya at kinusa ang kilos na ito sapagkat isinagawa ito ng tao sa panahon na siya ay responsible, alam niya ang kanyang ginagawa at ninais niyang gawin ang kilos na ito.

Tanong: Ayon kay Sto Tomas de Aquino, Ano-ano ang 12 na mga yugto ng makataong kilos?

Halimbawa: Pagkaunawa sa layunin (simple apprehension of the good)

Magbigay pa ng ibang yugto ng makataong-kilos.

Tuklasin

Gawain 1: Sino Ako?

Panuto: Anong pakultad ang ipinakikilala ng bawat icon.? Isulat sa patlang kung ito ba ay ISIP o KILOS LOOB.

Ako ay bahagi ng pakultad ng tao na naghahain ng ideya na sa aking pagkakaalam ay mabuti. Nagbibigay rin ako ng mga paraan upang makamit ang ideyang ito. Pinag-iisipan kong mabuti ang mga kahinaan at kalakasan ng bawat paraan na aking naihain at ako mismo ang nagbibigay ng direksyon sa katawan ng mga dapat niyang gawin upang makamit ang isang layunin. Sino ako?

1. _____

Bahagi ako ng pakultad ng tao na sumasang-ayon sa anumang naihain na ideya. Maaaring namang hindi ko tatanggapin ang isang ideya lalo na kung ito ay hindi mabuti. Ang aking pagsang-ayon sa isang ideya ang magiging daan upang ito ay maging isang intensyon at ako mismo ang pumipili sa pinakamabuting paraan upang makamit ang intensyon na ito. Hawak ko rin ang kapangyarihan sa katawan upang gumalaw at gawin at gawin ang isang kilos. Sino ako?

2. _____

Ipinaliwanag ni Santo Tomas de Aquino na ang Isip at Kilos-loob ay magkatuwang sa isang dinamika at komplikado na interaksiyon. Masalimuot ang proseso sa pagitan ng mga yugto ng makataong kilos mula sa simpleng pagpuna at katalusan ng isip hanggang sa katapusang kilos. (Doyle, 2008).

Pamprosesong Tanong:

1. Paano nga ba nagayari ang deliberasyon ng *isip at kilos-loobsa* pagpapasiya at pagsasagawa ng tao ng mabuting kilos?
2. Bakit mahalagang gamitin ng tao nang tama ang dalawang ito sa pagsasagawang moral na pagpapasiya?

Upang mapalawak ang iyong pag-iintindi, basahin at intindihing mabuti ang kung paano nangyayari ang dinamikang interaksiyon na ito.

Suriin

Ang makataong kilos-- ang kilos ng pagpapasiya na ang pinagmulan ay ang rasyunal na pag-iisip at kalayaan ng kilos-loob (Akwinu, N.D). Ang mga 12 na yugto ng makataong kilos ay nahati sa dalawang kategorya: ang isip at kilos-loob.

Isip	Kilos-loob
1. pagkaunawa sa layunin	2. nais ng layunin
3. paghuhusga sa nais makamtan	4. Intensiyon ng layunin
5. masusing pagsusuri ng paraan	6. paghuhusga ng paraan
7. praktikal na paghuhusga sa pinili	8. pagpili
9. utos	10. paggamit
11. pangkaisipang kakayahan ng layunin	12. bunga

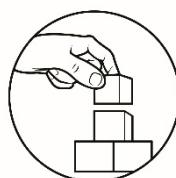
Ang pagpapasiya na kumilos o hindi kumilos ay hindi mawawalay sa ating pagkatao. Tandaan na kahit pa man wala kang gagawin, kung ito ay sinadya o kinusa na hindi ka kikilos, ito ay bahagi parin ng kilos ng pagpapasiya (Akwinu, N.D). Hindi matatawag na makataong kilos kung hindi ito dumaan sa makatuwirang isip at kung hindi ito pinili ng kilos-loob ng may kalayaan. Upang makagawa ng moral na pasya o kilos, ito ang proseso ng deliberasyon ng isip at kilos-loob na inilahad ni Santo Tomas de Aquino:

1. Una ay maghahain ang isip ng isang ideya o bagay na sa pangkalahatang konsepto ay mabuti (Obstat & Macmahon, 1989). Halimbawa ay nais mong kausapin ang isa sa iyong kaibigan sapagkat maraming nasasaktan sa kanyang pagbibiro. Ang isip ay may kakayahang umintindi ng isang bagay, ideya o sitwasyon at pinagpapasyahan na ito ay mabuti.
2. Tinitigan ng kilos-loob ang posibilidad nito o kung ito ba ay naaakma. Sinasang-ayunan ng kilos-loob ang kilos kung ito ay nakakabuti. Maaari din namang hindi nito sasang-ayunan ang ideya (Akwinu, N.D). Kung sa palagay ng kalooban ay mabuti ang gagawin mong pakikipag-usap sa kaibigan, magpapatuloy ito sa:
3. Panghuhusga ng isip sa posibilidad ng ideya. Kung kaya mo ba itong kausapin at sabihin ang totoo? Mapagsasabihan mo kaya ang iyong kaibigan tungkol sa mga masasakit niyang pagbibiro?
4. Sa sandaling “OO” ang sagot ng kilos-loob ay magiging intensyon ang isang ideya mula sa simpleng pagnanais o pagkagusto lamang. Ang pagsang-ayon na ito ng kilos-loob ang magbibigay ng mas matibay na motibasyon kaya ito magiging isang intensyon kung saan magsisimula ng kraigtingan para kumilos (Akwinu, N.D). Susunod dito, mag-aatas ang kilos-loob na mag-isip ang isip ng mga paraan kung paano magagawa ang layunin na ito.

5. Ang isip ay magsusuri at maglalahad ng mga iba't ibang paraan upang mapagsabihan ang kaibigan. Kakausapin mo ba ito ng personal o sasabihin mo ito sa pamamagitan ng text sa cellphone? Bibigyan mo ba ito ng pasaring para makahalata ang kaibigan? Maari din naman na magsulat ka para maiparating ang gusto mong sabihin sa kanya.
6. Pagkatapos mailahad ng isip ang mga posibleng paraan, aprobahan o bibigyan pahintulot ng kilos-loob ang mga paraan na mga ito. Ayon parin kay Akwinu (*N.D*), sa yugto na ito maari din namang hindi tatanggapin ng kilos-loob ang ilan sa mga nailahad na paraan lalo na kung ang mga ito ay hindi nakakabuti at maari ding hihingi pa ito ng karagdagang opsiyon.
7. Magkakaroon ng praktikal na panghuhusga o deliberasyon ang isip sa kung ano ang mga pinaka-angkop na paraan kasama na rito ang mga sirkumstansya na kailangan niyang pag-isipan. Nagkakaroon ng masusing pagtitimbang ng mga paraan at nakikita dapat ng isip kung ano ang pinakamabuti at pinaka-angkop dito. Maaaring maging simple lang kung gagamitin mo ang text o sulat sapagkat hindi mo na aatupagin ang kanyang reaksiyon basta't ang mahalaga ay maipapaalam mo ang kanyang pagkakamali. Kung kakausapin mo ito ng personal, kailangan mahinahon, pormal at dibdiban upang magiging maayos ang takbo ng usapan, etc. Ang deliberasyon ay sumasakop sa paghahalintulad ng mga paraan, hindi lamang upang makuha ang hinahangad.
8. Sa deliberasyon na ito, malaki ang impluwensya ng kilos-loob sapagkat ito ang panghuling hatol para sa paraan upang magawa ang layunin (Akwinu, *N.D*). Dito pumapasok ang kalayaan ng kilos-loob (freedom of the will) upang pumili (Akwinu, *N.D*; Doyle, 2008). Pinili ng iyong kalooban na kausapin mo siya ng personal. Ayon pa kay Santo Tomas de Aquino, sa mga pagkakataon na iisa lang ang nakikita at naibibigay ng isip na pagpipilian, bahagi parin ito ng malayang pagpili. Ito at sapagkat may kalayaan tayo na isagawa ito o hindi.
9. Pagkatapos ng pagpapasiya, ang isip ay magbibigay ng utos na isagawa kung ano man ang intensyon. Nagbibigay ito ng mga direksyon sa mga dapat gawin tulad ng pagyaya sa kaibigan upang magmeryenda upang magkaroon ng pagkakataon na mag-usap, atbp.
10. Gayun pa man, ang kilos-loob parin ang saligan ng kilos na ibig sabihin ay ang kilos-loob ang may kapangyarihan sa katawan na isagawa ang kilos. Ang kilos-loob ang nagpapagalaw sa mga paa upang puntahan ang kaibigan, sa bibig upang umimik at iba pa.
11. Ang mga pakultad sa ating pagkatao ay isasagawa ang utos ng kilos-loob na gawin ang nasabing pakikipag-usap at pagsabihan sa personal ang kaibigan.

12. Sa pagtatapos ng kilos, magkakaroon ng kapayapaan at kasiyahan sa sarili kung magagawa ang layunin ng mabuti. Nagkakaroon ng kagaanan at katahimikan sa iyong kalooban sapagkat nakausap mo iyong kaibigan tungkol sa kanyang paraan ng pagbibiro na maraming nasasaktan at mapagsabihan mo na rin na maari niyang itong baguhin o kaya naman ay maghinay-hinay upang mapabuti niya ang kanyang pakikitungo sa iba.

Ayon kay Louis de Poissy, ang tao ay nagiging handa sa anumang pananagutan nito sapagkat ang makataong kilos ay mula sa deliberasyon ng kanyang kilos-loob, pinagpasyahan ng malaya at may kaalaman sa magiging resulta nito (Obstat & Macmahon, 1989). Malinaw na ang bawat pangyayari sa ating buhay ay bunga ng ating pagpapasiya (Brizuela et.al, 2015). Ang mga yugto ng makataong kilos ay makakatulong sa paggawa ng tao ng kanyang moral na pasya at kilos at upang maging mapanagutan siya sa kanyang buhay.

Pagyamanin

Gawain 2: Usapang Isip at Kilos-loob

Panuto: Isipin mo nalang na ang isip at kilos-loob ay nagkakaroon ng masinsinang usapan tungkol sa isang bagay na nagustuhan. Kilalanin kung ang nagsasalita ay si **ISIP** o si **KILOS-LOOB**.

<p>Gusto kong sabihin ang aking hinaing tungkol sa mga suliranin ng mga mag-aaral sa paaralan.</p> <p>(halimbawa) 1. <u>ISIP</u></p>	<p>Oo, mabuting ideya iyan...</p> <p>2. _____</p>
<p>Sandali lang... pag-isipan muna natin kung pwede ba ito? Kaya ba?</p> <p>3. _____</p>	<p>Oo naman, bakit hindi? Kayang-kaya 'yan!</p> <p>4. _____</p>

Sige, mag-iisip ako kung paano natin ito isasagawa. Maaaring gamitin ko ang social media; gumawa ng blog; magsusulat ng artikulo sa opisyal na lathalaing paaran; puwede namang kausapin ko ang pangulo ng SSG o kaya naman ay mga manunulat ng lathalaing.

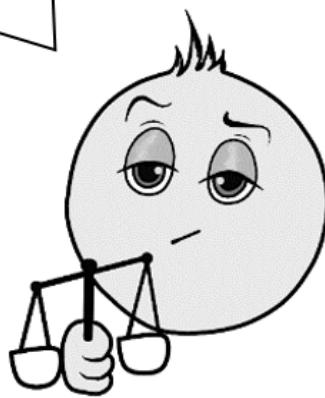
5. _____

Puwede naman ang mga iyan kaya lang hindi yata naaakma na gamitin ang social media dahil hindi naman kinakailangang malaman ito ng ibang tao na walang kinalamnan sa paaralan. Baka magiging mas malala ang isyu. Pagtuonan natin iyong mga magagawa natin sa loob ng paaralan lang.

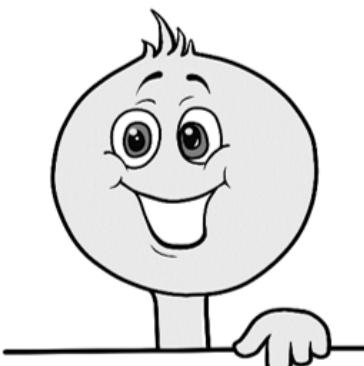
6. _____

Oo nga, sari-sari ang nagging reaksiyon ng tao at baka magreresulta ng mas malalang isyu. Ano kaya ang pinakamabuting paraan? Hindi ko kakilala ang pangulo ng SSG, baka maiilang siya kung kakausapin ko tungkol sa mga isyu na gusto kong maiparating. Kung kakausapin ko rin ang mga manunulat sa paaralan, may oras ba sila para isulat ito. Magsusulat kaya ako ng artikulo?

7. _____

Tama, magsusulat ako ng artikulo! Ito nga ang pinakamabuti at pinakamainam na paraan upang maihain mo ang mga suliranin na nararanasan

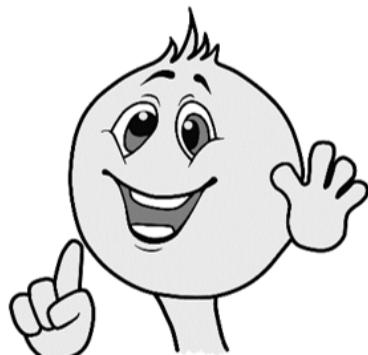
8. _____

Sige, ang unang gagawin siguro ay magkalap pa ng mga detalye at ibang opinyon ng mga kapwa mag-aaral bago simulan ang pagsulat ng artikulo. Kailangan ko ng sapat na datos. Kailangan malaman ko rin kung sino ang patnugot ng lathalain para sa kanya ko ibibigay ang artikulo.

9. _____

Ano pa ang hihitay natin..
let's go! Igalaw ang katawan!
Gawin na natin ito.. Pero
kailangan nating gawin ito ng
maayos at mabuti.

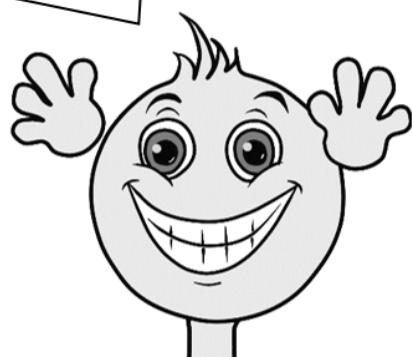
10. _____

Pagkakalap ng detalye; pakikipag-usap... sulat...sulat...sulat... ibigay sa patnugot ng lathalain....

11. _____

Yes! Tapos na... nagawa ko narin na ihain ang mga gusto kong magkaroon ng kamalayan ang lahat para kahit papaano, bibigyan nila ito ng pansin...

12. _____

Gawain 3: Pagsusuri sa deliberasyon ng Isip at Kilos-Loob

Panuto: Mula sa Gawain 2, ipagpatuloy mo dito ang gawain. Sagutin ng komprehensibo ang mga katanungan.

1. Kung sakaling hindi sasang-ayon ang kilos- loob sa ideya na ihahain ng isip, maipagpapatuloy ba ang kilos? Oo o hindi? Bakit?

2. Matutuloy ba ang isang makataong kilos kung walang maibibigay ng isip na paraan upang makamit ang layunin o kung hindi tinatanggap ng kalooban ang mga naihain na paraan? Oo o hindi? Bakit?

3. Sa mga pagkakataon na iisa lang ang naibibigay ng isip na paraan, kinakailangan ba talaga itong gawin ng tao dahil ito lang ang natatanging paraan upang makamit o magawa ang ninanais? Oo o Hindi? Bakit?

Pamantayan sa pagbibigay ng puntos		
3 puntos	2 puntos	1 puntos
Nasasagot ang tanong ng maayos at komprehensibo at nakapagbibigay ng sapat at naakmang katuwiran.	Nasasagot ang tanong ng maayos at ngunit hindi sapat ang pangangatuwiran.	Nasagot ang tanong ng oo/ hindi ngunit walang naibigay na pangangatuwiran.

Gawain 4: *Pagtatama sa Sariling Kilos*

Panuto: Dahil nga nabiyayaan ang tao ng isip at kilos-loob, nakagagawa tayo ng mga pasya na hindi natin pinagsisihan. Ngunit, ang tao rin ay hindi perpekto. May mga bagay na ginagawa natin dulot ng padalos-dalos na pasiya at kilos. Punan ang mga bahagi ng kalasag ayon sa kung ano ang hinihingi ng bawat aytem.

1. Ano ang pinakamabuting pagpasiya na nagawa mo sa iyong buhay?	5. Ano ang pinakamaling pagpasiya na iyong nagawa?
2. Maituturing ba ito na makataong kilos? Bakit?	6. Pinag-isipan mo ba ng maayos bago mo ito gawin? Bakit mo nagawa ang pagkakamaling ito?
3. Anu-anong iyong mga pagpipilian bago mo pagpasiyahan ito?	7. Ano ang iyong mga pagpipilian bago mo nagawa ang pagkakamaling ito?
4. Ano ang naging resulta ng iyong kilos sa #1?	8. Ano ang naging resulta ng iyong maling pagpasiya?

Pamantayan sa pagbibigay ng puntos		
3 puntos	2 puntos	1 puntos
Nasasagot ang tanong sa pamamaraang komprehensibo, maayos at nagpapakita ng pagpapahalaga at katapatan.	Nasasagot ang tanong ng maayos at nagpapakita ng pagpapahalaga at katapatan.	Nasasagot ang tanong ngunit kulang sa detalye upang maipakita ang esensiya ng gawain.

Isaisip

Gawain 5: Pag-isipang Mabuti

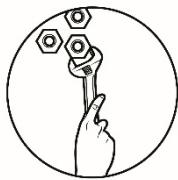
A. Panuto: Balikan muli ang mga 12 na yugto ng makataong kilos. Isulat ang mga yugto ng makataong kilos na nasasakop ng kapangyarihan ng isip at gayun din ang mga yugto na nasa ilalim ng pamamahala ng kilos-loob.

Isip	Kilos-loob
Hal: 1. Pagkaunawa sa layunin	2. Nais ng layunin

B. Panuto: Sagutin ng maayos ang tanong:

Bakit mahalaga ang deliberasyon ng isip at kilos-loob sa paggawa ng tao ng moral na pagpapasiya?

Batayan ng pagbibigay ng puntos		
3 puntos	2 puntos	1 puntos
Nasasagot ang tanong ng maayos at nakapagbibigay ng sapat at naakmang katuwiran.	Nasasagot ang tanong ng maayos at ngunit kulang ang pangangatuwiran.	Hindi sapat ang naibigay na sagot upang mabuo ang inaasahang konsepto.

Isagawa

Gawain 6: *Pagninilay*

Panuto: Balikan ang Gawain 4, suriin ang iyong isinulat sa bilang 5,6,7 at 8. Magsulat ng dalawang paraan upang maitama ang iyong pagkakamali at dalawang paraan upang maiwasan na makagagawa ka malaking pagkakamali sa buhay.

Batayan ng pagbibigay ng puntos	
2 puntos	1 puntos
Maayos ang pagsagot sa mga ang tanong, at kakikitaan ito pagpapahalaga.	Hindi masyadong nabibigyan ng katuturan ang tanong at hindi kumpleto ang diwa ng pangungusap.

Mga paraan ko upang maitama ko ang aking pagkakamali.

1. _____

2. _____

Mga paraan ko upang hindi na ako makagawa ng malaking pagkakamali sa buhay.

1. _____

2. _____

Tayahin

A. **Panuto:** Basahin at intindihing mabuti ang bawat aytem. Isulat ang titik ng napiling sagot sa patlang bago ang numero.

- _____ 1. Ang mga yugto ng makataong kilos na nasasakop ng kapangyarihan ng isip ay:
 - a. 1,3,5,7,9,11
 - b. 1,2,3,4,5,6
 - c. 7,8,9,10,11,12
 - d. 2,4,6,8,10,12
- _____ 2. Ang 2,4,6,8,10,12 na yugto ng makataong kilos ay kabilang sa kategorya ng:
 - a. free will
 - b. moral na pagpapasya
 - c. isip
 - d. kilos-loob
- _____ 3. Ang makataong kilos ay mula sa deliberasyon ng kanyang kilos-loob, pinagpasyahan ng malaya at may kaalaman sa magiging resulta nito. Ang implikasyon nito ay:
 - a. Ang tao ay nagiging handa sa anumang pananagutan nito.
 - b. Ang mga yugto ng makataong kilos ay makakatulong sa paggawa ng tao ng kanyang moral na pasya at kilos.
 - c. Sa pamamagitan nito ay mas magiging mapanagutan ang tao sa kilos at pagpapasiya niya sa kanyang buhay.
 - d. lahat ng nabanggit.

B. Panuto: Nais mong kausapin ang isa sa iyong kaibigan sapagkat maraming nasasaktan sa kanyang pagbibiro. Suriin at ihanayang mga yugto ng makataong kilos (Hanay A) sa mga deliberasyon ng isip at kilos-loob sa Hanay B. Isulat ang titik ng napiling sagot sa patlang bago ang bilang. Sa aytem 4-9, piliin ang sagot mula sa A-F at sa G-L naman pipiliin ang sagot sa 10-15. (12 puntos; 1 puntos bawat aytem)

HANAY A	HANAY B
4. Pagkaunawa sa layunin	A. Ang isip ay magsusuri at maglalahad ng mga iba't ibang paraan upang mapagsabihan ang kaibigan
5. Nais ng layunin.	B. Pagkatapos mailahad ng isip ang mga posibleng paraan, aaproban o bibigyan pahintulot ng kilos-loob ang mga paraan na mga ito.
6. Paghuhusga sa nais makamtan	C. Magiging intensyon ang isang ideya mula sa simpleng pagnana o pagkagusto lamang.
7. Intensiyon ng layunin	D. Kung sa palagay ng kalooban ay mabuti ang gagawin mong pakikipag-usap sa kaibigan, magpapatuloy ito sa panghuhusga ng isip sa posibilidad ng ideya.
8. Masusing pagsusuri ng paraan	E. Sinasang-ayunan ng kilos-loob ang kilos kung ang gagawin mo ay nakakabuti. Maaari din namang hindi nito sasang-ayunan ang ideya.
9. Paghuhusga sa paraan	F. Ang pagnana mo na makausap ang iyong kaibigan upang mapagsabihan sa kanyang ginagawa.
10. Praktikal na paghuhusga sa pinili.	A. Dito pumapasok ang kalayaan ng kilos-loob (freedom of the will) upang pumili. Pinili ng iyong kalooban na kausapin mo siya ng personal.
11. Pagpili	B. Magkakaroon ng praktikal na panghuhusga o deliberasyon ang isip sa kung ano ang mga pinaka-angkop na paraan kasama na rito ang mga sirkumstansya na kailangan niyang pag-isipan. Maaaring maging simple lang kung gagamitin mo ang text o sulat sapagkat hindi mo na aatupagin ang kanyang reaksiyon basta't ang mahalaga ay maipapaalam mo ang kanyang pagkakamali. Kung kakausapin niya ito ng personal, kailangan mahinahon, pormal at dibdiban upang magiging maayos ang takbo ng usapan, at iba pa.
12. Utos	C. Ang kilos-loob ang saligan ng kilos na ibig sabihin ay ito ang may kapangyarihan sa katawan na isagawa ang kilos. Ang kilos-loob ang nagpapagalaw sa mga paa upang puntahan ang kaibigan, sa bibig upang umimik at iba pa.

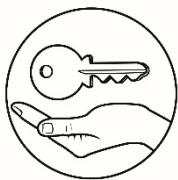
_____	13. Paggamit	D. Nagbibigay ang isip ng mga direksyon sa mga dapat gawin tulad ng pagyaya sa kaibigan upang magmeryenda upang magkaroon ng pagkakataon na mag-usap, at iba pa.
_____	14. Pangka-isipang kakayahang layunin	E. Nagkaroon ng kagaanan at katahimikan sa iyong kalooban sapagkat nakausap mo iyong kaibigan tungkol sa kanyang paraan ng pagbibiro na maraming nasasaktan at mapagsabihan mo na rin na maari niyang itong baguhin o kaya naman ay maghinay-hinay upang mapabuti niya ang kanyang pakikitungo sa iba.
_____	15. Bunga	F. Ang mga pakultad sa ating pagkatao ay isasagawa ang utos ng kilos-loob na gawin ang nasabing pakikipag-usap at pagsabihan sa personal ang kaibigan.

Karagdagang Gawain

Panuto: Mag-isip ng isang karanasan sa inyong buhay na gumawa ka ng pagpapasiya na hindi dumaan sa yugto ng makataong kilos. Ano ang pinakamahalagang natutunan mo mula sa karanasan ang ito? Isulat sa iyong dyornal.

Batayan ng pagbibigay ng puntos		
3 puntos	2 puntos	1 puntos
Maayos ang pagsagot sa mga tanong, at kakikitaan ito	Nasasagot ang tanong ngunit hindi kumpleto ang diwa ng pangungusap..	Hindi masyadong nabibigyan ng katuturan ang tanong at hindi kumpleto ang diwa ng pangungusap.

Susi sa Pagwawasto

1. Ang sagot ay HINDI,
sa pagkakatid ditong natatapos
ang ideya. Hindi magiging
intensyon ang isang
tataongkain ng kilos-loob,
idyeya kung hindi ito
kung kaya't hindi ito
masasaskilos.
—Akwiñu, N.D.

2. Ang sagot ay HINDI,
dahil ang mabuting kilos
ay nakabatay sa moral na
pagpapasya nge isip at
kilos-loob.

3. Ang sagot ay HINDI,
et.al, 2005
---Akwiñu, N.D.; Brizuela
kilos-loob.

Bahagi ito ng malayang
tao na isagawa ito o hindit.
sapagkat may kalayaan ang
pagpili nge kilos-loob (free
mim)

Pagyamaniin (Gawain 3)

1. Isip	Kilos-loob
2. nais nge pagkauñawa	sa layuinin
3. D	F
4. F	E
5. E	D
6. D	C
7. C	A
8. A	B
9. B	H
10. H	8. pagpili ng paraan paghuhusga sa pimili
11. Autos	10. paggamtit 12. bungga
12. bungga	panngkaisipang kakaayahan nge layuinin

Tayahin

Isa-isip (Gawain 5)

Subukin	
1. Isip	2. Kilos-loob
2. Kilos-loob	1. Isip
3. C	D
4. D	A
5. B	B
6. C	C
7. A	D
8. D	A
9. A	B
10. B	C
11. C	D
12. D	A
13. A	B
14. B	C
15. C	D

Tuklasin (Gawain 1)

Tuklasin (Gawain 1)	
1. Isip	2. Kilos-loob
2. Kilos-loob	1. Isip
3. Kilos-loob	2. Kilos-loob
4. Kilos-loob	3. Kilip
5. Kilip	4. Kilos-loob
6. Kilos-loob	5. Kilip
7. Kilip	6. Kilos-loob
8. Kilos-loob	7. Kilip
9. Kilos-loob	8. Kilos-loob
10. Kilos-loob	9. Isip
11. Isip	10. Kilos-loob
12. Kilos-loob	11. Isip
13. C	12. Kilos-loob
14. D	
15. B	

Sanggunian

Brizuela, Mary Jean B., et al. 2015. Edukasyon sa Pagpapakatao – Ikasampung Baitang. *Modyul para sa mag-aaral*.

Doyle, Robert O. The Information Philosopher. *Thomas Aquinas*. 2008
Retrieved on June 27, 2020 at
<https://www.informationphilosopher.com/solutions/philosophers/aquinas/>

Obstat, Nihil & D.J. McMahon, D.D. Elementary Course of Christian Philosophy,
Chapter II Subjective Principles of Human Action. The Brothers of the Christian School. 1989. Retrieved on March 9, 2020 at
<https://maritain.nd.edu/jmc/etext/cp40.htm>

Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu. *N.D. A.Act, Human*. Retrieved on March 9, 2020 at
<https://www.google.com.ph/url?sa=t&source=web&rct=j&url=http://www.ptta.pl/pef/haslaen/a/acthuman.pdf&ved=2ahUKEwityc3mzaHqAhW8zYsBHfqAAxEQFjAPegQIBRAB&usg=AOvVaw22FOcGdu34g1DKpc4UHcPf>

Para sa mga katanungan o puna, sumulat o tumawag sa:

Department of Education - Bureau of Learning Resources (DepEd-BLR)

Ground Floor, Bonifacio Bldg., DepEd Complex
Meralco Avenue, Pasig City, Philippines 1600

Telefax: (632) 8634-1072; 8634-1054; 8631-4985

Email Address: blr.lrqad@deped.gov.ph * blr.lrpd@deped.gov.ph